

DALYVAVIMO MOKYKLOS VEIKLOJE RAIDOS TRAJEKTORIJOS VĒLYVOJOJE PAAUGLYSTĒJE

Dr. Rasa Pilkauskaitė-Valickienė

Mykolo Romerio universitetas,
Psichologijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (+3705) 271 4620
Elektroninis paštas rvalick@mruni.eu

Prof. dr. Rita Žukauskienė

Mykolo Romerio universitetas,
Psichologijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (+3705) 271 4620
Elektroninis paštas rzukausk@mruni.eu

Pateikta 2012 m. kovo 19 d.

Parengta spausdinti 2012 m. balandžio 19 d.

Anotacija

Šio tyrimo tikslas yra nustatyti, kaip kinta vaikinų ir merginų dalyvavimas mokyklos veikloje ketverių metų laikotarpiu. Šiame darbe naudojami tęstinio tyrimo, atlikto Klaipėdos regiono aštuoniose mokyklose, pirmojo-ketvirtojo matavimo duomenys. Longitudinė analizė atlikta, naudojant pirmojo, antrojo, trečiojo ir ketvirtojo matavimo (2008–2011m.) metu surinktus jauniausios kohortos tiriamųjų duomenis. Šie tiriamieji pirmojo matavimo metu buvo devintoje klasėje ($N = 745$, $M = 15,40$, $SD = 0,54$), o vėliau užpildė klausimynus būdami dešimtoje, vienuoliktoje ir dvyliktoje klasėse. Tiriamųjų, užpildžiusių dalyvavimo mokyklos veikloje skales visų keturių matavimų metu,

skaičius buvo 322 (137 vaikinai ir 185 merginos). Dalyvavimo mokyklos veikloje skalė sudaryta šiam tyrimui, remiantis P. Noack (2003) Vokietijoje atliktų tyrimų metodologija. Šia skale siekiama įvertinti paauglių suvokimą apie savo realų dalyvavimą tokioje mokyklos veikloje kaip rūpinimasis jos aplinka, rengiant mokyklinės šventes, planuojant projektus, pasirenkant užduotis ir pan. Blokuotųjų duomenų dviejų faktorių dispersinės analizės rezultatai atskleidė, kad laikas nėra reikšmingas faktorius paauglių dalyvavimui mokyklos veikloje: tiek vaikinų, tiek merginų dalyvavimas šioje veikloje išlieka stabilus keturių matavimų laikotarpiu, tačiau merginos daugiau dalyvauja mokyklos veikloje nei vaikinai vėlyvosios paauglystės laikotarpiu.

Reikšminiai žodžiai: dalyvavimas mokyklos veikloje, raidos trajektorijos, vėlyvoji paauglystė.

Įvadas

Pirmajame šio amžiaus dešimtmetyje stipriai išaugo susidomėjimas paauglių aktyvumu mokykloje (Eccles, 2004; Fredricks, Eccles, 2006; Norris et al., 2003 ir kt.). Daugumos empirinių tyrimų susidomėjimą įvairia veikla mokykloje skatina tai, kad vis dažniau pastebima, jog aktyvus dalyvavimas mokykloje ne tik įgalina akademinis pasiekimus, bet ir apsaugo nuo mokyklos nelankymo bei kitų elgesio problemų – delinkventinio elgesio ar net narkotinių medžiagų vartojimo (Janosz et al., 2008; Mahoney, Cairns, 1997; McNeal, 1995; McNeal, 1999; Youniss et al., 1997), ne tik siejasi su psichinės sveikatos rodikliais, tokiais kaip mažesniais depresiškumo įverčiais, aukštesniu savęs vertinimu (Barber et al., 2001; Fredricks, Eccles, 2005, Pilkauskaitė-Valickienė et al., 2011), tačiau siejasi ir su prosocialiu dalyvavimu platesniame visuomeniniame kontekste (Fredricks, Eccles, 2006; Gardner et al., 2008; Pilkauskaitė-Valickienė, Žukauskienė, 2011; Zaff et al., 2003). Šiai minčiai pritaria A. Denault ir F. Poulin (2009a). Jų nuomone, galima manyti, kad dalyvavimas mokyklos veikloje yra sietinas su pozityvių pasekmių raiška paauglystėje ir net vėliau – suauglystėje.

Kartu pripažįstama, kad pats dalyvavimas mokyklos veikloje yra naujas objektas raidos psichologijoje, todėl šis konstruktas moksliniuose tyrimuose apibrėžiamas nevienodai, taip pat empiriniuose tyrimuose yra matuojamas gana skirtingais kintamaisiais. Kaip teigia A. Denault ir F. Poulin (2009a), pradiniai tyrimai šioje srityje rėmėsi paprastais dalyvaujančio ir nedalyvaujančio tam tikroje veikloje jaunimo palyginimais (pvz., Mahoney, 2000). Vėliau imta skirti net kelias aktyvaus dalyvavimo dimensijas, tokias kaip intensyvumas (vidutinis dažnumas ar tiesiog dalyvavimo aktyvioje veikloje valandų skaičius) bei platumas, t. y., ar paauglys tuo pat metu išitraukęs į vieną ar kelias aktyvias veiklas mokykloje (Fredricks, Eccles, 2006; Rose-Krasnor et al., 2006). A. Bohnert, J. Fredricks, ir E. Randall (2010) pabrėžia, kad šis dalyvavimo mokyklos veikloje terminas apima visų pirma tai, kad, tam tikra prasme, visada yra konkretus suaugusiųjų pasiūlymas užsiimti kokia nors veikla ir priežiūra, o aktyvios veiklos platumas gali būti nusakomas ir užklasine veikla mokykloje, ir organizuota pagalba mokyklos bendruomenei, ir dalyvavimu įvairiose jaunimo veiklos programose, skati-

namose mokyklos personalo. Tačiau kaip bebūtų, svarbiausia yra tai, kad šios aktyvios veiklos, įtraukiančios kitus dalyvius į grupinę veiklą, yra laisvanoriškos, nors ir dažnai vyksta prižiūrimos suaugusiųjų (Mahoney et al., 2005).

Šiame tyrime aktyvus dalyvavimas mokyklos veikloje visų pirma apima socialinį dalyvavimą, tokį kaip rūpinimasis mokyklos aplinka, jos tvarkymą, klasės išvykų planavimą bei mokyklos švenčių ar vakarėlių rengimą. Taip pat analizuojamas toks prosocialus dalyvavimas mokyklos veikloje, kuris atspindi paties paauglio aktyvumą, susijusį su aktyviu dalyvavimu mokymosi veikloje, tačiau nesiejamą su konkrečiais akademiniais pasiekimais. Tai būtų toks elgesys kaip savarankiškas užduočių temų rinkimasis bei projektų, pristatymų ar atsiskaitymų dienų pasirinkimas. Kitas svarbus aspektas tas, kad šių veiklų intensyvumą yra sudėtinga numatyti, tad šiame tyrime aktyvus dalyvavimas mokyklos veikloje yra suprantamas kaip subjektyvus paauglio suvokimas, ar jis aktyviai dalyvauja ar nedalyvauja nurodytose veiklose. Taip pat norime atkreipti dėmesį į tai, kad visos veiklos, šiame tyrime įtrauktos į dalyvavimo mokyklos veikloje konstrukta, yra tokios, kurios nereikalauja iš paauglių ar jų tėvų (globėjų) kokių nors materialinių išlaidų, t. y. visos nurodytos veiklos yra nemokamos (priešingai nei didelė dalis įvairių būrelių, kuriuose dalyvavimas yra mokamas). Tokiu būdu siekiame išvengti su šeimos socioekonominiu statusu susijusių sąsajų, kadangi šiuo metu dalis užklausinės veiklos būrelių mokyklose yra mokami, tad ne visi paaugliai turi vienodas galimybes juose dalyvauti. Iš kitos pusės, šiam tyrimui parinktos veiklos nėra tiesiogiai susijusios ir su paauglio meniniais talentais ar akademiniais gebėjimais, kadangi šios veiklos nereikalauja tam tikrų specifinių kompetencijų. Taip siekiame išvengti galimo specifinių kompetencijų poveikio paauglių dalyvavimui prosocialioje mokyklos veikloje.

Nors empirinių tyrimų daugėja, tačiau kol kas trūksta longitudinalių tyrimų, atskleidžiančių, kaip kinta aktyvaus dalyvavimo mokyklos veikloje lygis vėlyvosios paauglystės laikotarpiu, t. y., ar jis pastovus ar kintantis – gal mažėjantis bėgant metams mokykloje, gal didėjantis ar išlieka pastovus? A. Denault ir F. Poulin (2009b) nurodo, jog dalyvavimo mokyklos veikloje trajektorija yra daugiau stabili ir linijinė. Tuo tarpu ankstesni tyrimai (Mahoney, Cairns, 1997) rodo, kad mokykliniais metais šis dalyvavimas tik didėja, tačiau čia buvo matuojamas veiklų, kuriose paaugliai dalyvauja, skaičius. Tuo tarpu S. Pedersen (2005), nagrinėjęs dalyvavimą konkrečiose veiklose mokykloje ketverių metų laikotarpiu, nurodo, jog dalyvavimas kai kuriuose būreliuose, kaip, pvz., sporto ar menų, laikui bėgant krenta. Šiuos skirtumus gali sąlygoti tai, kad skirtingi autoriai savo studijose skirtingai operacionalizuoja dalyvavimą mokyklos veikloje: tai gali būti ir bendras valandų skaičius, praleidžiamas užklausinėje veikloje (Denault, Poulin, 2009a), veiklų skaičius, t. y. platumas (Mahoney, Cairns, 1997; Pedersen, 2005), ar dalyvavimo jose dažnumas. Kaip nurodo skirtingi mokslininkai (Denault, Poulin, 2009a; McNeal, 1998; McNeal, 1999; Pedersen, 2005), nepastovus dalyvavimas užklausinėje veikloje ar net mažėjantis dalyvavimas, t. y. kritimas, gali būti susiję su keletu veiksnių: laikui bėgant paaugliai atsirenka veiklas, kurios jiems išties įdomios ir patrauklios (specializacijos efektas); laiko stoka, atsirandanti dėl didėjančio poreikio skirti daugiau laiko mokslui, mažėjančiu veiklų platumu; taip pat mažėjančiomis galimybėmis įsitraukti į naują veiklą, ypač jei ji reikalauja gerų įgūdžių

ir įsipareigojimo. Taigi tyrimų, kaip kinta paauglių dalyvavimas laikui bėgant įvairioje mokyklos veikloje, yra nedaug, o atliktų tyrimų rezultatai prieštarauja vieni kitiems.

Tyrimai, nagrinėjantys vaikinių ir merginų dalyvavimą mokyklos veikloje, pateikia nevienareikšmišką informaciją. J. Eccles ir kt. (2003) teigia, kad merginos dalyvauja daugiau veiklų nei vaikinai. Kaip nurodo minėti autoriai, merginų, dalyvaujančių praktiškai visose veiklose, išskyrus sportą, yra daugiau. Tačiau kitų autorių duomenimis (Bohnert et al., 2007), nėra jokių skirtumų tarp vaikinių ir merginų dalyvavimo aktyvioje mokyklos veikloje paauglystėje. Tuo tarpu A. Denault ir F. Poulin (2009b) teigia, kad lyčių skirtumai buvo rasti tik septintoje klasėje: berniukai dalyvavo intensyviau, o mergaitės tuo tarpu dalyvavo platesniame rate veiklų, tačiau vėliau jokių skirtumų nei platumo, nei intensyvumo prasme nebuvo pastebėta. A. Fletcher ir kt. (2000) tyrimo duomenimis, devintoje ir dešimtoje klasėse merginos yra labiau išitraukusios į įvairias veiklas bendruomenėje, įskaitant ir veiklas mokykloje. Taigi apibendrinami galime remtis P. John (2005) mintimi, kad analizuoti lyties skirtumus yra labai svarbu, tačiau tyrimai šiuo klausimu pateikia labai skirtingą informaciją, ir tikrai nėra aišku, ar pati lytis sukelia šiuos skirtumus. Tačiau kaip bebūtų, tiek vaikinai, tiek merginos vienodai jaučiasi patenkinti savo aktyviu dalyvavimu mokyklos veikloje ir įnešamu indėliu į visuomenės gerovės kūrimą (Kulik, 2007).

Taigi, dalyvavimo mokyklos veikloje raidos vėlyvojoje paauglystėje nagrinėjimas longitudinalinėje perspektyvoje yra naujas reiškinys mokslinėje literatūroje. Šiame tyrime įvertinsime laiko vaidmenį dalyvavimo mokyklos veikloje raidai, t. y. atliksime longitudinalinių duomenų analizę, kuri leis nustatyti, ar mūsų tiriamų vyresniųjų paauglių dalyvavimas mokyklos veikloje kinta ir kaip kinta ketverių metų laikotarpiu, t. y. nuo devintos iki dvyliktos klasės. Keliame prielaidą, kad dalyvavimas mokyklos veikloje ketverių metų laikotarpiu turėtų būti maždaug vienodo lygio, kadangi mokykla – tai aplinka, kurioje būnama daugelį metų, tad elgesys gali būti nusistovėjęs ir gana vienodas (Denault, Poulin, 2009b; McNeal, 1998; Pedersen, 2005), t. y. manome, kad mokiniai, aktyviai dalyvavę įvairioje veikloje devintoje klasėje, panašiai dalyvaus veikloje ir būdami dešimtoje, vienuoliktoje ir dvyliktoje klasėje. Taip pat keliame prielaidą, jog mūsų tyrime vaikinai ir merginos gali skirtis pagal dalyvavimo intensyvumą mokyklos veikloje. Manome, kad merginos, kaip tradicinių vaidmenų atlikėjos, gali intensyviau dalyvauti įvairioje mokyklos veikloje palyginus su vaikiniais, kadangi joms yra svarbi artimiausia aplinka, geri santykiai su mokyklos personalu ir bendraamžiais. Vaikinai, manome, gali ne taip aktyviai dalyvauti įvairioje mokyklos veikloje.

Taigi, apibendrinant išryškėja mokslinė **problema** – kokios yra paauglių vaikinių ir merginų dalyvavimo mokyklos veikloje raidos trajektorijos Lietuvoje?

Šio tyrimo **objektas** – dalyvavimo mokyklos veikloje raidos trajektorijos vėlyvojoje paauglystėje.

Šio tyrimo **tikslas** yra nustatyti, kaip kinta vaikinių ir merginų dalyvavimas mokyklos veikloje ketverių metų laikotarpiu.

Straipsnyje pristatomas ketverių metų longitudinalinis tyrimas, kuriame buvo taikomas apklausos raštu metodas. Pirmasis ir antrasis matavimai atlikti platesnio projekto „Politinės socializacijos raida nuo paauglystės iki jaunystės: piliečių politinio tapatumo formavimosi mechanizmai Lietuvoje“, kurį rėmė Lietuvos valstybinis mokslo ir

studijų fondas (projekto vadovė – prof. dr. Rita Žukauskienė), kontekste. Trečiasis ir ketvirtasis matavimai atlikti iš asmeninių tyrėjų grupės lėšų ir tyrimui suteiktas darbinis pavadinimas „Pozityvi jaunimo raida“.

Tyrimo metodika

Tiriamieji. Šiame darbe naudojami tęstinio projekto, atlikto Klaipėdos regiono aštuoniuose vidurinėse mokyklose, pirmojo-ketvirtojo matavimo duomenys. Longitudinė analizė atlikta, naudojant pirmojo, antrojo, trečiojo ir ketvirtojo matavimo (2008–2011m.) metu surinktus duomenis. Į šią analizę įtraukti jauniausios kohortos tiriamųjų duomenys. Šie tiriamieji pirmojo matavimo metu buvo devintoje klasėje (N = 745, M = 15,40, SD = 0,54), o vėliau užpildė klausimynus antraisiais (N = 666), trečiaisiais (N = 536) ir ketvirtaisiais (N = 460) tyrimo metais, būdami dešimtoje, vienuoliktoje ir dvyliktoje klasėse. Tiriamųjų, užpildžiusių dalyvavimo mokyklos veikloje skales visų keturių matavimų metu, skaičius buvo 322 (137 vaikinai ir 185 merginos).

Metodika. *Dalyvavimo mokyklos veikloje skalė* sudaryta šiam tyrimui, remiantis P. Noack (2003) Vokietijoje atliktų tyrimų metodologija, gavus autoriaus leidimą. Šia skale siekiama įvertinti paauglių suvokimą apie savo realų dalyvavimą tokioje mokyklos veikloje kaip rūpinimasis jos aplinka, rengiant mokyklinės šventes, planuojant projektus, pasirenkant užduotis ir pan. Atsakydami į pateikiamus klausimus, tiriamieji rinkosi prie kiekvienos veiklos iš dviejų galimų atsakymų variantų: 1 – „Ne“ arba 2 – „Taip“. Rezultatai skaičiuojami, sumuojant visas pasirenkamas veiklas ir padalijant šią sumą iš teiginių skaičiaus: kuo didesnis bendras rezultatas, tuo daugiau veiklų mokykloje paauglys dalyvauja, o skalės diapazonas yra nuo 1 iki 2. Skalės patikimumas mūsų imtyje Cronbach $\alpha = 0,67$.

Tyrimo eiga. Šis tyrimas atliktas 2008–2011 m., kiekvieną pavasarį apklausiant tuos pačius tiriamuosius. Buvo gauti tyrimo dalyvavusių mokyklų vadovų bei tiriamųjų tėvų sutikimai. Dalyvavimas buvo savanoriškas. Tyrimas pristatytas mokyklose, taip pat prieš tyrimą tiriamieji buvo supažindinti su tyrimo tikslais, jiems pateikta instrukcija bei atsakyta į iškilusius klausimus. Apklausa vyko pamokų metu raštu.

Duomenų analizė. Siekiant išsiaiškinti, ar dalyvavimo mokyklos veikloje raidos trajektorijos laikui bėgant kinta ir skiriasi pagal tiriamųjų lytį, buvo atlikta Blokuotųjų duomenų dviejų faktorių dispersinė analizė. Taigi lyginome jauniausios kohortos merginų ir vaikinų grupes pagal dalyvavimo mokyklos veikloje keturių matavimų laikotarpio įverčių vidurkius. Analizė atlikta, naudojant statistinį paketą socialiniams mokslams SPSS 17.0.

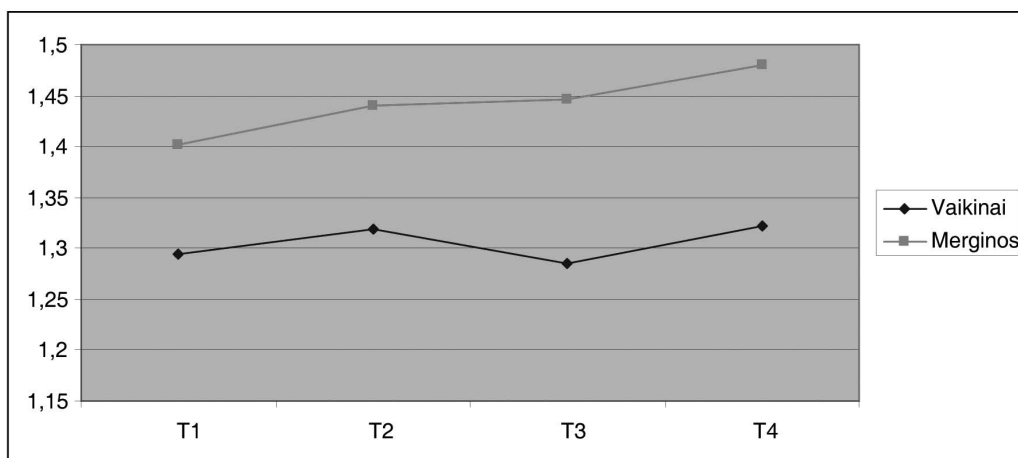
Rezultatai

Blokuotųjų duomenų dviejų faktorių dispersinė analizė buvo atlikta, siekiant palyginti vaikinų ir merginų dalyvavimo mokyklos veikloje įverčius pirmojo, antrojo, trečiojo ir ketvirtojo matavimo metu. Vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Vaikinių ir merginų dalyvavimo mokyklos veikloje įverčių vidurkiai keturių matavimų laikotarpiu

Matavimai	Dalyvavimas mokyklos veikloje		
	Vaikinai (n = 137) M (SD)	Merginos (n = 185) M (SD)	Bendrai (n = 322) M (SD)
T1 (2008 m.)	1,29 (0,31)	1,40 (0,29)	1,36 (0,31)
T2 (2009 m.)	1,32 (0,32)	1,44 (0,30)	1,39 (0,31)
T3 (2010 m.)	1,28 (0,28)	1,45 (0,29)	1,38 (0,30)
T4 (2011 m.)	1,32 (0,31)	1,48 (0,39)	1,41 (0,39)

Ši analizė atskleidė, kad laiko efektas nebuvo reikšmingas, Wilks Lambda = 0,982, $F(3,318) = 1,940$, $p > 0,05$, $\eta^2 = 0,02$, t. y. dalyvavimo mokyklos veikloje keturių matavimų įverčiai tarpusavyje nesiskyrė. Vadinasi, dalyvavimo mokyklos veikloje raidos trajektoriją galima apibūdinti kaip pastovią, t. y. stabilią ketverių metų laikotarpiu. Tačiau lyties efektas buvo reikšmingas $F(1,320) = 27,098$, $p < 0,001$, $\eta^2 = 0,078$. Sąveikos efektas tarp laiko ir lyties nebuvo reikšmingas $F(3,318) = 0,846$, $p > 0,05$, $\eta^2 = 0,008$ (žr. 1 paveikslėlį). Šie tyrimo rezultatai rodo, kad laikas nėra reikšmingas faktorius paauglių dalyvavimui mokyklos veikloje: tiek vaikinių, tiek merginų dalyvavimas šioje veikloje išlieka stabilus keturių matavimų laikotarpiu, tačiau merginos daugiau dalyvauja mokyklos veikloje nei vaikinai.

1 pav. Vaikinių ir merginų dalyvavimo mokyklos veikloje raidos trajektorijos pagal įverčių vidurkius keturių matavimų laikotarpiu

Rezultatų aptarimas

Longitudinė studija buvo siekiama nustatyti, kaip kinta merginų ir vaikinių dalyvavimas mokyklos veikloje ketverių metų (keturių matavimų) laikotarpiu. Paaiškėjo, kad laikas nėra reikšmingas faktorius paauglių dalyvavimui mokyklos veikloje. Tiek vaikinių, tiek merginų dalyvavimas šioje veikloje išlieka stabilus keturių matavimų laikotarpiu. Tai prieštarautų kitų autorių (Pedersen, 2005) tyrimų rezultatams, kurie rodo, jog dalyvavimas įvairioje mokyklos veikloje laikui bėgant mažėja, tačiau šiuos skirtumus būtų galima paaiškinti tuo, kad, remiantis literatūros apžvalga, skirtingi tyrimai, analizuojantys dalyvavimo mokyklos veikloje ir laiko sąsajas, rodo, kad šios sąsajos daugiau susijusios su pačiomis tyrimų charakteristikomis kaip tyrimo dizainas ar matavimo instrumentai. O kaip nurodo J. Fredricks ir J. Eccles (2005) bei R. Larson ir kt. (2006), skirtingos dalyvavimo mokyklos veikloje trajektorijos daugiausiai yra susijusios su nagrinėjamų veiklų tipais. Mūsų tyrimo atveju, dalyvavimo mokykloje veiklos nepasižymėjo tuo, kad norint jose dalyvauti reiktų naujų įgūdžių ar kompetencijų. O būtent šie dalykai nurodomi kaip svarbiausi dalyvavimo mokyklos veikloje mažėjimui. Pavyzdžiui, kaip nurodo kai kurie tyrėjai (McNeal, 1998; Pedersen, 2005), dalyvavimas mokyklos veikloje paauglystėje gali mažėti dėl to, kad iš paauglių yra reikalaujama daugiau įgūdžių, kompetencijų ir įsipareigojimo, o kadangi toks veiklų išbandymo pikas pasiekiamas viduriniojoje paauglystėje, tad vėlyvojoje paauglystėje lieka tik gerai įsisavintos veiklos ir mažiau laiko skiriama naujoms veikloms mokykloje išbandyti (Busseri et al., 2006; Denoult, Poulin, 2009a) arba tiesiog to laiko trūksta (Shanahan, Flaherty, 2001). Tačiau iš kitos pusės, kaip nurodo J. Fredricks ir J. Eccles (2006), M. Gardner ir kt. (2008), J. Zaff ir kt. (2003), pastovumas yra labai svarbi dimensija, kadangi tai užtikrina nuolatinį dalyvavimą veikloje. Tad mūsų rezultatus galima paaiškinti tuo, kad šiame tyrime išskirtos veiklos yra gana stabilios laike, joms nereikia naujų įgūdžių ir ilgalaikio įsipareigojimo, tad dalyvavimo mokyklos veikloje raidos trajektorija išliko stabili paskutinių ketverių metų laikotarpiu mokykloje. Taigi prielaida, jog dalyvavimo mokyklos veikloje raidos trajektorija paskutiniaisiais mokykliniais metais bus pastovi, pasitvirtino.

Šio tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad merginos labiau įsitraukusios į mokyklos veiklą, tuo tarpu berniukai – mažiau. Tai, kad merginos yra daugiau dalyvaujančios mokyklos veikloje mūsų lūkesčius atitiko, taip pat atitiko ir tradicinį supratimą, kad šis elgesys yra siejamas su tradiciniu moters vaidmeniu (Carlo, Randall, 2002; Damon, Lerner, 2006). Tai patvirtina ir kitų autorių tyrimų rezultatus (Eccles et al., 2003, Eisenberg et al., 2006, Fletcher, Shaw, 2000), kurie patvirtina aktyvesnę merginų dalyvavimą įvairiose veiklose mokykloje. Taigi prielaida, jog merginos daugiau dalyvaus mokyklos veikloje, taip pat pasitvirtino.

Taigi kaip matome, dalyvavimas mokyklos veikloje yra gana pastovus reiškinys – šio dalyvavimo raidos trajektorija buvo stabili ketverių metų laikotarpiu (laiko efektas nebuvo reikšmingas). Nors dalyvavimo mokyklos įverčių vidurkiai tarp merginų ir vaikinių skiriasi, tačiau šio elgesio raidos trajektorijos yra labai panašios, t. y. nėra sąveikos efekto tarp dalyvavimo mokyklos veikloje ir lyties, tad galime kelti prielaidą,

kad ir vaikinų, ir merginų dalyvavimo mokyklos veikloje raidos mechanizmai yra gana panašūs, tačiau tam patvirtinti reikėtų atlikti naujus tyrimus.

Suprantama, šiame tyrime yra ir ribotumų, kaip, pavyzdžiui, tai, kad buvo remiamasi tik pačių paauglių vertinimais. Kiti vertintojai, kaip tėvai ar mokytojai, taip pat papildytų bendrą vaizdą bei suteiktų žinių apie, kaip dažnai paaugliai dalyvauja mokyklos veikloje, ir taip sumažintų problemas, susijusias su socialiai priimtinu atsakinėjimu į klausimus. Tačiau kaip teigia S. Zeldin ir D. Topitzes (2002), subjektyvūs suvokiniai yra būdas, kuriuo individai konstruoja prasmę ir pagrindą, kuriais remiantis jie aktyviai veikia, taigi svarbu tai, kaip patys paaugliai įsisažmonina savo dalyvavimą įvairiose veiklose.

Kitas šios studijos trūkumas būtų tas, kad dauguma mokyklos veiklų atrinktos, remiantis mokslinės literatūros analize ir empirinių tyrimų duomenų rezultatais. Manome, kad patys paaugliai taip pat galėtų suteikti vertingos informacijos apie tai, kokiose mokyklos veiklose jie iš tikrųjų dalyvauja. Tokiu būdu į tyrimą būtų galima įtraukti veiklas, kurios iš tikrųjų Lietuvos jaunimui yra aktualios.

Dar vienas ribotumas būtų tas, kad į dalyvavimo mokyklos veikloje trajektorijų analizę buvo įtraukti tik vienos kohortos (jauniausios kohortos, kurie pirmojo matavimo metu buvo devintokai) duomenys. Kelių skirtingų kohortų duomenų įtraukimas į analizę padėtų nustatyti, ar tiriamam reiškiniui yra būdingas kohortos efektas, t. y., ar skirtingų kohortų tiriamųjų dalyvavimo mokyklos veikloje raidos trajektorijos yra panašios, vienodos ar unikalios. Taip pat būtų tikslingi tyrimai, kurie apimtų duomenis jau nuo ankstyvosios paauglystės ar net vidurinėsios vaikystės, kuomet yra pasiekiamas naujų veiklų išbandymų pikas.

IŠVADOS

1. Laikas nėra reikšmingas faktorius paauglių dalyvavimui mokyklos veikloje vėlyvojoje paauglystėje: vaikinų ir merginų dalyvavimas mokyklos veikloje yra stabilus ketverių metų laikotarpiu.
2. Merginų ir vaikinų dalyvavimo intensyvumas mokyklos veikloje yra skirtingas: merginos daugiau dalyvauja mokyklos veikloje nei vaikinai.

LITERATŪRA

Barber, B. L., Eccles, J. S., Stone, M. R. (2001). Whatever happened to the Jock, the Brain, and the Princes? Young adult pathways linked to adolescent activity involvement and social identity. *Journal of Adolescent Research*, 16, 429-455.

Bohnert, A., Fredricks, J., Randall, E. (2010). Capturing Unique Dimensions of Youth

Organized Activity Involvement. *Review of Educational Research*, 80, 576-610.

Bohnert, A. M., Martin, N.C., Garber, J. (2007). Predicting Adolescents' Organized Activity Involvement: The Role of Maternal Depression History, Family Relationship Quality, and Adolescent Cognitions. *Journal of Research on Adolescence*, 17(1), 221-244.

Busseri, M. A., Rose-Krasnor, L., Willoughby, T. Chalmers, H. (2006). A longitudinal

- examination of breadth and intensity of youth activity involvement and successful development. *Developmental psychology*, 42(6), 1313-26.
- Carlo, G., Randall, B. A. (2002). The development of a measure of prosocial behaviours for late adolescents. *Journal of youth and adolescence*, 31, 31-44.
- Damon, W., Lerner, R. M. (2006). *Handbook of Child Psychology* (6th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Denault, A., Poulin, F. (2009a). Intensity and breadth of participation in organized activities during the adolescent years: Multiple associations with youth outcomes. *Journal of Youth and Adolescence*, 38, 1199-1213.
- Denault, A., Poulin, F. (2009b). Predictors of Adolescent Participation in Organized Activities: A Five-Year Longitudinal Study. *Journal of Research on Adolescence*, 19(2), 287-311.
- Eccles, J.S. (2004). Schools, academic motivation and stage-environment fit. In R.M. Lerner, L.D. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology* (pp. 125-153). Hoboken, NJ: Wiley.
- Eccles, J. S., Barber, B.L., Stone, M., Hunt, J. (2003). Extracurricular Activities and Adolescent Development. *Journal of Social Issues*, 59(4), 865-889.
- Eisenberg N., Fabes R.A., Spinrad T.L. (2006). Prosocial development. In N. Eisenberg, W. Damon (Eds.), *Handbook of child psychology. Vol. 3: Social, emotional, and personality development* (pp. 646-718). New York: Wiley.
- Fletcher, A. C., Elder, G. H., Mekos, D. (2000). Parental influences on adolescent involvement in community activities. *Journal of Research on Adolescence*, 1, 29-48.
- Fletcher, A.C., Shaw, R.A. (2000). Sex differences in associations between parental behaviors and characteristics and adolescent social integration. *Social Development*, 9(2), 133-148.
- Fredricks, J. A., Eccles, J. S. (2006). Is extracurricular participation associated with beneficial outcomes? Concurrent and longitudinal relations. *Developmental Psychology*, 42(4), 698-713.
- Gardner, M., Roth, J., Brooks-Gunn, J. (2008). Adolescents' participation in organized activities and developmental success 2 and 8 years after high school: Do sponsorship, duration, and intensity matter? *Developmental Psychology*, 44(3), 814-830.
- Janosz, M., Archambault, I., Morizot, J., Pagani, L. S. (2008). School Engagement Trajectories and Their Differential Predictive Relations to Dropout. *Journal of Social Issues*, 64(1), 21-40.
- John, P. (2005). The Contribution of Volunteering, Trust, and Networks to Educational Performance. *The Policy Studies Journal*, 33(4), 635-656.
- Kulik, L. (2007). Explaining Responses to Volunteering: An Ecological Model. *Non-profit and Voluntary Sector Quarterly*, 36(2), 239-255.
- Larson, R.W., Hansen, D.M., Moneta, G. (2006). Differing profiles of developmental experiences across types of organized youth activities. *Developmental Psychology*, 42, 849-863.
- Mahoney, J. L. (2000). School extracurricular activity participation as a moderator in the development of antisocial patterns. *Child Development*, 71(2), 502-516.
- Mahoney, J. L., Cairns, R. B. (1997). Do extracurricular activities protect against early school dropout? *Developmental Psychology*, 33, 241-253.
- Mahoney, J. L., Larson, R. W., Eccles, J. S. (Eds.) (2005). *Organized activities as contexts of development: Extracurricular activities, after-school and community programs*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum & Associates.
- McNeal, R. (1998). High school organized activities: Closed structures and stratifying patterns of participation. *The Journal of Educational Research*, 91, 183-191.

McNeal, R. B., (1999). Participation in High School Extra-curricular Activities: Investigating School Effects. *Social Science Quarterly*, 80(2), 291-309.

Noack, P. (2003). *Schulbasierte Einflüsse auf die soziale (In-) Toleranz von Jugendlichen: erste, zweite und dritte Erhebungswelle. Skalendokumentation zum Projekt.* Friedrich Schiller Universität Jena.

Norris, C., Pignal, J., Lipps, G. (2003). Measuring school engagement. *Education Quarterly Review*, 9(2), 25-34.

Pedersen, S. (2005). Urban adolescents' out-of-school activity profiles: Associations with youth, family, and school transition characteristics. *Applied Developmental Science*, 9, 107-124.

Pilkauskaitė-Valickienė, R., Žukauskienė, R. (2011). The role of attachment to school and open classroom climate for discussion on adolescent pro-social engagement. *Socialinis darbas, mokslo darbai*, 10(1), 128-137.

Pilkauskaitė-Valickienė, R., Žukauskienė, R., Raižienė, S. (2011). The role of attachment to school and open classroom climate for discussion on adolescents'

school-related burnout. *Procedia – Social and Behavioral Sciences: 3rd World Conference on Educational Sciences*, 15, 637-641.

Rose – Krasnor, L., Bussari, M. A., Willoughby, T., Chalmers, H. (2006). Breadth and Intensity of Youth Activity Involvement as Contexts for Positive Development. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), 385-499.

Shanahan, M. J., Flaherty, B. P. (2001). Dynamic Patterns of Time Use in Adolescence. *Child Development*, 72, 385-401.

Youniss, J., McLellan, J., Yates, M. (1997). What We Know About Engendering Civic Identity. *American Behavioral Scientist*, 40, 620-635.

Zaff, J. F., Moore, K. A., Papillo A.R., Williams, S. (2003). Implications of Extracurricular Activity Participation during Adolescence on Positive Outcomes. *Journal of Adolescent Research*, 18(6), 599-630.

Zeldin, S., Topitzes, D. (2002). Neighborhood experiences, community connection, and positive beliefs about adolescents among urban adults and youth. *Journal of Community Psychology*, 30, 647-669.

DEVELOPMENTAL TRAJECTORIES OF PARTICIPATION IN SCHOOL ACTIVITIES DURING LATE ADOLESCENCE

Dr. Rasa Pilkauskaitė-Valickienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Prof. Dr. Rita Žukauskienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

The purpose of this paper is to reveal how participation in school activities of adolescents is changing through the period of four years. The data used in this paper is from a larger four year longitudinal project on Positive Youth Development (2008-2011).

Student participants were drawn from eight high schools in the administrative region of Klaipėda, Lithuania. The same participants were surveyed annually. For analysis of participation in school activities development, we used data from four assessments of the youngest cohort (N=745, M=15,4, SD=0,54 during Time 1). To measure participation in School Activities annually we used the Participation in School Activities scale, based on P. Noack's study (2003) and modified for Lithuanian adolescents by the authors of the project. The results of a Mixed between-within subject analysis of variance revealed that time effect was non-significant, but the effect of gender was significant, and the interaction effect between time and gender was insignificant as well. Stability of the trajectory of participation in school activities could be explained by the fact that various activities at school are well known to the adolescents, they know what activities are acceptable and in which of them they can reveal themselves, thus time is not devoted to exploration of new activities or they lack time.

Keywords: *participation in school activities, developmental trajectories, late adolescence.*

